

ZOMER KRANT 2023

INSPIRERENDE ZOMERKALENDER

Iedere dag een natuurtip van onze boswachters, om het beste uit de zomer te halen: van bijzondere flora en fauna tot picknick- en terrastips

DE GROTE RONDE VAN ZUID-HOLLAND

De ultieme fietsroute langs onze mooiste natuurgebieden: met overnachtingstips, avontuurlijke activiteiten en verkoelend zwemwater

SAMEN SPELEN: VLINDERBORD

Het is zomer(vakantie), tijd voor een spelletje vlinderborden met familie en vrienden: wie groeit er uit tot vlinder en bereikt als eerste de finish?

Zuid-Hollands Landschap

DE EERSTE ZOMERKRANT!

Voor je ligt de allereerste uitgave van de Zuid-Hollands Landschap Zomerkrant. Dit is niet zoals je van ons gewend bent een magazine waarin we vertellen over natuurbeheer in deze provincie. Natuur beheren en beschermen doen we namelijk niet alleen voor de natuur, maar ook voor jou. En daarom nodigen we je deze zomer graag uit om erop uit te trekken en te ontdekken wat er dicht bij huis allemaal te zien en beleven is. Ons boswachtersteam stelde een zomerkalender samen met de mooiste plekje, de interessantste zomersoorten en persoonlijke leestips. Zodat je je deze zomer – ook als je gewoon lekker thuisblijft – nooit hoeft te vervelen.

De redactie

IN DEZE ZOMERKRANT

3 ZOMERKALENDER MET O.A.

- **Tips van onze boswachters:** spectaculaire landschappen, bijzondere diersoorten en zeldzame zomerbloeiers
- **Haal het leukste uit de zomer** met de fiets- en wandelroutes (mét terras- en picknicktips!)
- **Vakantieplezier voor de kinderen:** 6x lekker naar buiten voor jonge natuuronderzoekers
- **Beleef de zomer van 2023** door de ogen van zeven Zuid-Hollandse Instagrammers met hart voor de natuur
- **Theetuin, boerderijwinkel, restaurant, museum:** hier scoor je korting met je Beschermerspas

15 GA JE MEE OP EENDAGS-VAKANTIE?

Een dagje Duinen van Oostvoorne met boswachter **Mirjam** of een dagje Nieuw Leeuwenhorst met boswachter **Melanie**

8 DE GROTE RONDE VAN ZUID-HOLLAND

De ultieme fietstocht langs de mooiste natuurgebieden van Zuid-Holland: 464 kilometer genieten met 1001 tips voor onderweg

16 ZOMERSPEL: VLINDERBORD

Er is altijd tijd voor een spelletje: wie als eerste veilig in het vlinderkastje is, die wint

SPECIALE AANBIEDING

In deze Zomerkrant vind je meerdere illustraties uit het boek *De wereld in het klein* van Caroline Waltman en Gloria Waltman Flore. Het boek is een aanstekelijke verzameling verhalen, tekeningen, foto's, anekdotes en recepten. Omdat het boek in het hart van de Zuid-Hollandse natuur tot stand kwam, in samenwerking met onder andere het Zuid-Hollands Landschap, bieden we deze bijzondere uitgave in samenwerking met de makers aan in een speciaal pakket:

- Een door de makers gesigneerd exemplaar van het boek
- Handverpakt zakje biologische veldbloemzaden
- Grote Ansichtkaart van een foto uit het boek om in te lijsten of te versturen
- Gratis verzending in stevige kartonnen verpakking naar een adres in Nederland
- Prijs € 49,90

Bestel je exemplaar via zhl.nl/wereld-in-het-klein

OOK ONLINE ONTDEK JE MEER!

Wil je de zomerinspiratie ook digitaal bij de hand hebben? We hebben de krant ook online beschikbaar gemaakt. Ga naar zhl.nl/zomerkrant of gebruik de QR code

STEUN DE NATUUR

Ook in de drukste provincie van het land is er veel moois te ontdekken buiten de voordeur. Het Zuid-Hollands Landschap zorgt met de steun van 50.000 donateurs, vrijwilligers en bedrijfsvrienden dat we de groene schatten tussen stad en industrie beschermen en behouden. Doe je ook mee? Of je nu een extra donatie doet, je aanmeldt als vrijwilliger of Beschermerspas wordt: jouw betrokkenheid maakt het verschil!

Kijk op zhl.nl voor meer informatie over hoe jij je aan kunt sluiten.

COLOFON

Zomerkrant 2023

Uitgave voor Beschermers van Stichting Het Zuid-Hollands Landschap en zij die de natuur in onze provincie een warm hart toedragen.

Redactie

Mirjam Eikelenboom
Marie-Louise Govers
Melanie Oey
Kirstin Poot
Nena Stoks
Tim Rimmel

Artdirector

Reinier Hamel

Redactionele begeleiding

Leo Meijer

Olof Palmestraat 18
2616 LR Delft
(010) 272 22 22
info@zhl.nl
zhl.nl

Steun

Bankrekeningnummer
IBAN NL94 INGB 0000 3071 76
Het Zuid-Hollands Landschap besteedt giften verantwoord. Periodieke schenkingen en giften zijn voor u fiscaal aftrekbaar en de stichting betaalt over het binnengekomen bedrag geen belasting. Nalaten aan het Zuid-Hollands Landschap is geheel belastingvrij, vanwege de erkenning als Algemeen Nut Beogende Instelling. Dankzij deze 'ANBI-status' zijn we volledig vrijgesteld van schenkbelasting en erfbelasting. Kijkt u ook eens op belastingdienst.nl/giften cbf.nl

MMM, LINDE- BLOESEM!

Ruik je de linde, dan ruik je de zomer. Vanaf eind juni verspreiden de gele bloemen een zoete geur waar veel insecten op afkomen. Je vindt de bloeiende en geurende lindes langs de lanen van eeuwenoude landgoederen als Ockenburgh in Den Haag en Mildenburg in Oostvoorne.

20/06

MID- ZOMER- AVOND- WANDELING

De zonnewende is een mooie aanleiding om bij het vallen van de avond over de Zandmotor te struinen. zhl.nl/agenda

21/06

KUNSTRROUTE

De eerste editie van Biënnale Noordwijk is in volle gang en duurt nog tot en met 21 augustus. Hier kun je strand, duinen, bos en landgoederen ervaren in combinatie met kunstwerken van nationale en internationale kunstenaars. Vijf van de veertien kunstwerken zijn op landgoed Nieuw Leeuwenhorst te bewonderen. De afgelopen jaren hebben we hard gewerkt om het romantische karakter van rond 1880 hier terug te krijgen. En met succes: de statige lanen, Spiegelvijver en uitzichtheuvel brengen je terug naar de tijd waarin hier welgestelde dames en heren flaneerden. Een spannend contrast met de hedendaagse kunstwerken! zhl.nl/biennale

22/06

WEEKEND TIP

Verrekijker mee naar de Oranjeplassen bij Maassluis en afvinken maar: grasmus, heggenmus, rietzanger, kleine karekiet, rietgors, blauwborst, veldleeuwerik, visdief, roerdomp... zhl.nl/oranjeplassen

23/06

DAG VAN HET WAD

Vandaag – op de Dag van het Wad – is het 13 jaar geleden dat UNESCO de Waddenzee uitriep tot Werelderfgoed. Dat onze eigen Sophiapolder hier niet voor onderdoet, is goed te zien in de film die onze huisfilmer Edwin Haighton maakte over 'het Waddengebied van Zuid-Holland'. Daarin vertelt collega Arjen over dit natuureiland in getijdenrivier de Noord bij Hendrik-Ido-Ambacht, de invloed van eb en vloed op zoet water en de kwetsbare planten- en diersoorten die zich hier volop ontwikkelen. Of zoals Arjen het samenvat: "De grootste gekkigheid kun je hier vinden". Kortom, bekijken: de film én de Sophiapolder! zhl.nl/wad

24/06

ZOMER- WANDELING

Een natuurgids verklaapt je vandaag de geheimen van het Staelduinse Bos in 's-Gravezande met zijn volle bladertooi. Het startpunt is – ook de moeite waard – bezoekerscentrum d' Oude Koestal. zhl.nl/agenda

25/06

MET EEN BOEK ONDER EEN BOOM

Boswachter Menno tipt *Duinen en mensen Voorne* van Rolf Roos. "De Voornse kust, waar we als Zuid-Hollands Landschap dagelijks aan het werk zijn voor de natuur, staat hierin centraal. In dit boek lees je alles over het rijkste duin van Nederland, met zijn moerassige duinbossen, open gemaaide duinvalleien en duizelingwekkende flora. Zelfs voor kenners interessant."

26/06

Illustratie uit *De wereld in het klein* (zie pag. 2)

27/06

DOOR DE LENS VAN...

Bart-Jan Verhoef uit Den Haag deelt de magie van de natuur met serene en dromerige beelden. Instagram: [@bartjanverhoef](https://www.instagram.com/bartjanverhoef)

28/06

MUSEUMTIP

Hoera, *Beeldentuin achter de Westduinen* in Ouddorp gaat weer open! Je kunt er genieten van de werken van 24 kunstenaars én van het ruisen van de bomen, het zingen van vogels en de zomerse bloemenpracht. Open: donderdag t/m zaterdag t/m 2 september van 12.00 tot 17.00 uur. achterdewestduinen.nl

29/06

BUITEN SPELEN

Natuuronderzoek 1: bouw je eigen bootje of ga vlinders en bijen zoeken. Of kleeftkruiddikkertje spelen. Natuureducatiespecialist IVN biedt op hun website heel veel verschillende doekaarten aan, waarmee de (klein)kinderen lekker naar buiten kunnen! ivn.nl

30/06

WEEKENDTIP

Ga lekker toeren langs de Oude Maas, net onder Rotterdam. De hele oever is groen: kilometerslang kijk je uit over graslanden, bosjes en vooral grienden en buitendijkse wilgenakkers waar het water twee keer per dag binnendringt. Overal zijn plekjes om de picknickmand uit te pakken of een duik te nemen. zhl.nl/oude-maas

01/07

ZOMERGAST

Wat? De zandhagedis, een robuust gebouwde insecteneter. **Waar?** Duingebied De Blink en de oude strandvlakte Langeveld. **Wanneer?** De hele zomer. zhl.nl/zandhagedis

03/07

OVERNACHTEN IN DE NATUUR

Spannend, slapen in een voormalige telefoonbunker uit de Tweede Wereldoorlog! Dan kan in Vinetaduin in Hoek van Holland, een gebied dat normaal gesproken alleen toegankelijk is tijdens excursies. Daar heeft Stichting Stelling 33, die zich inzet voor het behoud van militair erfgoed, een bunker omgebouwd tot luxe vakantiewoning. Volgens boswachter Melanie, die het gebied op haar duimpje kent, een aanrader: "Je slaapt hier echt midden in de natuur, met een beetje geluk kom je hier een vos of een marter tegen; rugstreeppadden en zandhagedissen zitten hier ook veel. En wil je lekker uitwaaien, dan ben je binnen enkele minuten op het strand." Beschermers van het Zuid-Hollands Landschap krijgen 10% korting bij boeking. cocondo.nl

04/07

ZONNIGE ZOMER WANDELINGEN

Zonnebril op, water mee en sportieve stappers aan? Onze boswachters hebben een aantrekkelijk pakket wandelingen door bossen, duinen en – bloemrijke! – graslanden voor je samengesteld. En route! zhl.nl/zomerwandelingen

05/07

ZWEMMEN IN ZUID-HOLLAND

Tropische temperaturen en zin in een verkoelende duik? Check in de zwemwater app of een zwemplek schoon is en vrij van bijvoorbeeld blauwalg of botulisme. zwemwater.nl

06/07

WEEKENDTIP

De Van Dixhoorndriehoek bij Hoek van Holland is een jong duingebied met stuifduinen, vochtige valleien en passages vol duindoorn. Er groeien zeldzame planten als parnassia, slanke gentiaan en orchideeën. In het stuifzandgebied, waar grillige planten als zeewolfsmelk en blauwe zeedistels uit het droge zand omhoogschieten, mogen wandelaars vrij rondstruinen. De Van Dixhoorndriehoek beleven? Onze boswachters tippen:

1. Ga op pad met één van onze wandelroutes.
2. Boek een excursie met een ervaren natuurgids.
3. Bekijk de impressie Land van zand op onze website. zhl.nl/van-dixhoorndriehoek

07/07

BOEZEMMOLEN NR. 6

Sinds 2005 is het Zuid-Hollands Landschap eigenaar van deze stoere boezemmolen aan de Vlist in Haastrecht. Rentmeester Marianne Weeder, die verantwoordelijk is voor het beheer en onderhoud van onze gebouwen, vertelt: "Dit is de enige overgebleven molen van de zeven molens die ooit langs de Vlist stonden om de Hooge Boezem vol te malen. Na een grote restauratie heeft onze molen sinds 2018 weer wieken en werkt hij weer. Boezemmolen nr. 6 is bijna iedere zaterdag te bezoeken, van 11.00 tot 16.00 uur of van 13.00 tot 17.00 uur, dat hangt af van de molenaar. Als de blauwe wimpel gehesen, is de molen open. De toegang is gratis!" zhl.nl/boezemmolen

08/07

BUITEN SPELEN

Natuuronderzoek 2: ga naar buiten en tel de pootjes van de dieren die je tegenkomt: vlinder vier, pissebed zes, spin acht...

09/07

IN VOLLE BLOEI

Wat? Koninginnenkruid, een flinke plant – soms meer dan een meter – die vaak langs oevers van poeltjes, sloten en meren groeit. De lilakleurige bloemen zitten vol met nectar: bijen, hommels en vlinders zijn er dol op. Waar? Natuurgebied Scharperswijk bij Lexmond, natuureiland Sophiapolder bij Hendrik-Ido-Ambacht en het Groene Strand bij Oostvoorne. Wanneer? Juli t/m september.

10/07

DOOR DE LENS VAN...

Latifa Vonk uit Den Haag maakt veel macrofoto's, waarmee ze fascinerende details van vooral insecten blootlegt. En ze weet er ook boeiend over te vertellen. Instagram: @latifa.natuurfotografie

11/07

DOE-ROUTES VOOR KINDEREN

Vakantietijd! We hebben zes zomerse doe-routes uitgezet die allemaal starten in ons bezoekerscentrum Tenellaplas in Rockanje. In een wandeltocht van ongeveer anderhalf uur gaan jonge natuurliefhebbers, uitgerust met een rugzakje met opdrachten, op ontdekkingsocht. We tippen er drie:

1. Het Waarommetje * Leeftijd: 4-8 jaar
2. Het Adrianipad * Leeftijd: 8-10 jaar
3. Het Duinpad * Leeftijd: 10-15 jaar

Bekijk alle routes op zhl.nl/doeroutes

12/07

TEL MEE!

Het Groene Strand wil de natuur en natuurbeleving haar plek teruggeven op het strand.

Als natuurliefhebber kun je daar met hun handige app heel gemakkelijk een bijdrage aan leveren. Ga lekker een dagje aan de kuststrook planten en dieren tellen of doe de strandbingo: leuk, leerzaam en je helpt de natuur! groenestrandapp.nl

13/07

WEEKENDTIP

Boswachter Mirjam tipt de Kleistee in Ouddorp: "Met je ogen dicht en je oren open waan je je op een zwoele zomeravond ergens in Zuid-Frankrijk. De veldkrekkel is de gulle gever van een prachtig concert, wanneer de mannetjes massaal hun vleugels over elkaar wrijven. Leuk weetje: hoe warmer de avond, hoe meer wrijvingen per minuut!" zhl.nl/kleistee

14/07

THEETUIN

Even uitblazen tijdens een wandeling of fietstocht door het Groene Hart? Dan ben je bij Theetuin Onder de Pannen – pal naast onze Eendenkooi Bakkerswaal – aan het goede adres! Beschermers van het Zuid-Hollands Landschap krijgen hier op vertoon van hun pas 20% korting op een plattelandslunch of pannenkoeken. zhl.nl/voordeel

15/07

DAG VAN DE SLANG

In Polder Achterbroek bij Berkenwoude huist de ongevaarlijke en niet giftige ringslang.

Beste spotplek: rond het water, waar hij zijn voedsel vindt. Beste tijd: 's ochtends, dan warmen ze op in de zon. zhl.nl/achterbroek

16/07

ELDORADO

Natuur- en recreatiegebied 't Vogelhoff is na het broedseizoen weer helemaal open! Het is een eldorado voor weidevogels als Kievit, scholekster, tureluur en grutto. Maar ook voor wandelaars is het hier genieten: heerlijk struinen door een afwisselend landschap. En onderweg uitrusten op de vogelbank. zhl.nl/vogelhoff

17/07

ZOMERGAST

Wat? De groene glazenmaker, een zeldzame libelle waarvoor krabbenscheer, een puntige waterplant, onmisbaar is. *Waar?* Laagveengebieden zoals de Berkenwoudse Driehoek. *Wanneer?* De hele zomer. zhl.nl/groene-glazenmaker

18/07

Illustratie uit: *De wereld in het klein* (zie pag. 2)

19/07

BUITEN SPELEN

Natuuronderzoek 3: ga buiten op zoek naar drie dieren, schrijf op hoe ze eruitzien en teken een fantasiedier met al deze eigenschappen. Vind je het leuk om jouw fantasiedier te delen? Mail hem naar info@zhl.nl, of plaats je tekening op social media met #ZHLZomer

20/07

WEEKENDTIP

De fietsroute *Van Schoonhoven naar Gouda* is een van de favoriete tochten van boswachter Rense: "Vanuit de zilverstad Schoonhoven fiets je via het veenviertje de Vlist en de Reeuwijkse Plassen naar Gouda. Op het stuk langs de Vlist, die van Schoonhoven naar Haastrecht kronkelt, vind je onder andere de Koeschans, een voormalig schanseilandje dat onderdeel is van de Oude Hollandse Waterlinie. Onderweg zijn er lekkere terrasjes aan het water. Mijn tips: Café de Vlist aan de Vlist en 't Vaantje aan de Reeuwijkse Plassen. Op de terugweg ontdek je het weidse, grasgroene landschap van de Krimpenerwaard." zhl.nl/schoonhoven-gouda

21/07

FEIT OF FABEL?

Flamingo's komen in het wild voor in Nederland: feit of fabel? Speel de natuurweetjesquiz en test je natuurkennis! zhl.nl/natuurquiz

22/07

PUBLIEKSLIEVELING

Een ontmoeting met een blauwvleugelsprinkhaan is altijd bijzonder. Tenminste, als hij zijn grote, helderblauwe vleugels uitslaat, want die zie je alleen na een sprong. Echt vliegen kan hij niet, maar zweven des te beter. De blauwvleugelsprinkhaan komt voor in duinen, droge heidegebieden en stuifzanden. Je kunt hem tegenkomen in het voormalig waterwingebied Kaapduin bij Oostvoorne, natuurreservaat de Kouwe Grond bij Ouddorp en in de Duinen van Oostvoorne.

23/07

DOOR DE LENS VAN...

Jannette van der Boon uit Katwijk trekt er met de camera op uit om dromerige foto's te maken van vlinders, bloemen en landschappen. Instagram: [@jannettevanderboonphotography](https://www.instagram.com/jannettevanderboonphotography)

24/07

ZOMERGAST

Wat? De purperreiger, een mooie, sierlijke trekvogel die een stuk zeldzamer is dan de algemene blauwe reiger. Hij overwintert in West-Afrika ten zuiden van de Sahara. *Waar?* Vooral in ons natuurgebied de Zouweboezem: in de uitgestrekte, moerassige rietvelden huist de grootste broedkolonie van Nederland. *Wanneer?* Tot eind augustus. zhl.nl/purperreiger

25/07

MET EEN BOEK ONDER EEN BOOM

Boswachter Mirjam tipt voor de zomerleeslijst *Op zoek naar de moederboom* – *Ontdek de wijsheid van de bossen* van Dr. Suzanne Simard: “Zij is hoogleraar bosecologie aan de universiteit van Brits-Columbia en geldt als ‘s werelds grootste bomenkenner. Simard neemt je in een persoonlijk verslag mee in haar onderzoek naar de complexiteit en het samenwerkend netwerk in bossen. Na het lezen van dit boek zal je nooit meer hetzelfde naar bomen kijken. Echt een aanrader!”

26/07

WEEKEND TIP

Tussen *Luistenbuul* en *Zouweboezem* is één van onze populairste wandelroutes: volop natuur, doorkijkjes, spannende paden en heel veel variatie. En... voldoende bankjes voor een picknick!
zhl.nl/routes

27/07

DAG VAN DE NATUURBESCHERMING

Kom ook in actie voor de natuur en word vrijwilliger bij het Zuid-Hollands Landschap: ga jij ons helpen met snoeien, knotten en hooien? zhl.nl/vrijwilliger

28/07

HET GOUDEN UUR

Het ultieme moment voor een topfoto van de natuur: Rond zonsopkomst of -ondergang – het zogenaamde gouden uur – is het licht op zijn allermooist is. Dat is dus het beste moment om op pad te gaan. Hoe laat het gouden uur is, varieert uiteraard per seizoen. Op internet zijn zonsopgang- en zonsondergangtijden te vinden voor verschillende locaties. Er is ook een handige app voor, Photo Ephemeris. Het gouden uur kan een uur duren, maar ook veel korter. Maak gebruik van de tijd die er is. Wolken zijn niet altijd funest voor een sfeervolle foto, door de zon erachter krijgen ze soms een prachtige gouden rand. Bij een zonsondergang zorgen wolken zelfs voor extra kleur. zhl.nl/fototips

29/07

DAGJE DUNEA

Op de Internationale Dag van de Vriendschap is een bezoek aan een van de natuurgebieden van het drinkwaterbedrijf een aanrader. Als Beschermer van het Zuid-Holland Landschap krijg je namelijk 50% korting én mag je 3 vriend(inn)en met dezelfde korting meenemen. Dunea beheert duingebieden tussen Monster en Kijkduin en tussen Scheveningen en Katwijk: daarvan zijn alleen Solleveld, Kijfhoek & Bierlap en Meijndel toegankelijk voor publiek. Wat Solleveld een bijzonder duingebied maakt is dat de bomen hier gekromd zijn door de zilte zeewind; nergens anders in Nederland staan eikenbomen zo dicht bij de zee. Maar wees er snel bij: het aantal dagkaarten is beperkt. zhl.nl/voordeel

30/07

BUITEN SPELEN

Natuuronderzoek 4: verzamel deze zomer de mooiste veren, lijm ze vast in een plakboek en je hebt je eigen ‘verenherbarium’.

31/07

RECEPT VOOR BRANDNETEL-SOEP

- Doe je handschoenen aan en was de brandnetels tot ze mooi schoon zijn
- Sla de brandnetels droog in een theedoek
- Smelt de roomboter in de pan in een soeppan en fruit de ui en de knoflook. Doe daarna de aardappelstukjes, de bouillon en de brandnetel erbij
- Laat de soep 15 minuten zachtjes koken, zodat de aardappelen gaar worden en de brandnetel niet meer prikt
- Mix alles met een staafmixer door elkaar
- Doe er lekker peper, zout en de room door
- Versier de borden met een smiley van room of een eetbaar bloemetje

Bron:
De wereld in het klein van Caroline Waltman en Gloria Waltman Flore

01/08

IN VOLLE BLOEI

Wat? Duindoorn, een grijsgroene struik met bessen die rijk zijn aan vitamine C. **Waar?** De Van Dixhoorndriehoek (Hoek van Holland) en de Duinen van Oostvoorne. **Wanneer?** Augustus.

PS Eten uit de natuur? Kijk voor belangrijke tips en inspiratie op wandel.nl.

02/08

MUSEUMTIP

Leuk voor een regenachtige dag: de tentoonstelling *Escher - Andere wereld* in het Kunstmuseum Den Haag. De prenten van een van ‘s werelds beroemdste grafische artiesten – waarin optische illusies, onmogelijke architectuur, reflectie en de natuur centraal staan – worden hier gecombineerd met spectaculaire installaties van het Belgische kunstenaarsduo Gijs Van Vaerenbergh. Aanrader!

Beschermers van het Zuid-Hollands Landschap maken kans op gratis kaarten voor de vriendenlezing *Escher – Andere wereld*; kijk op zhl.nl/kunstmuseum voor meer informatie.

03/08

DE GROTE RONDE VAN ZUID-HOLLAND

Spring op de fiets en ontdek onze provincie: onze boswachters hebben een grote ronde uitgestippeld langs de mooiste natuurgebieden. Met overnachtingstips, avontuurlijke activiteiten en zwemwater om even af te koelen!

DE 10 LEUKSTE OVERNACHTINGSADRESSEN

- 1 Kerkje aan Zee, Rockanje
- 2 Brandweehuisje, Vlaardingen
- 3 Bunker, De duinen van Hoek van Holland
- 4 Kasteel Oud-Poelgeest, Oegstgeest
- 5 Dobberhuisje, Nieuwkoop
- 6 Historisch cruiseschip SS Rotterdam
- 7 Voormalige watertoren, Schoonhoven
- 8 Korenmolen uit 1851, Arkel
- 9 Drijvend natuurhuisje, De Dordtse Biesbosch
- 10 Tipitent of yurt, Natuureiland Tiengemeten

DE 10 MOOISTE ZHL-GEBIEDEN IN DE ZOMER

- 1 Duinen van Oostvoorne
- 2 Staelduinse Bos
- 3 Zandmotor
- 4 Landgoed Nieuw Leeuwenhorst
- 5 Hooge Boezem
- 6 Berkenwoudse Driehoek
- 7 Zouweboezem
- 8 Natuureiland Sophiapolder
- 9 Kasteelgaarde Rhoon
- 10 Klein Profijt

DE 5 MOOISTE ZOMERWANDELROUTES

- 1 Meidoornroute (12,5 km)
- 2 Boerenwalwroute (5,5 km)
- 3 Rondje Meijndel (6/15,5 km)
- 4 Tiendwegroute (13/18 km)
- 5 Struinen door de Nespolder (2/5 km)

DE GROTE RONDE VAN ZUID-HOLLAND

- Fietsroute GRVZH
- 🚲 Startplaats etappe
- 🚢 Veerpont

Deel jouw Grote Ronde van Zuid-Holland met ons en plaats foto's van jouw fietsavontuur op Instagram of Facebook met de hashtag #zhl464.

Alle 464 kilometer gefietst? Respect, we huldigen je op onze website!

TE LANG?

De complete route is 464 kilometer lang, maar je kunt hem eenvoudig inkorten. Op de digitale kaart, te downloaden via zhl.nl/grote-ronde of de QR code, staan alle fietsknooppunten waarmee je zelf een route kunt samenstellen die bij je past.

DE 10 LEUKSTE NATUURTIPS VOOR GEZINNEN MET KINDEREN

- 1 Kies uit zes doe-routes rond bezoekerscentrum Tenellaplas
- 2 Zomer in de duinen: bij zonsondergang met een boswachter op safari
- 3 Monkeybos: een avontuurlijk speelbos bij bezoekerscentrum De Tapuit
- 4 Kleren mogen vies worden in het speelbos naast de parkeerplaats van Nieuw Leeuwenhorst
- 5 Damherten spotten in natuurgebied Langeveld – grote kans dat je ze ook daadwerkelijk ziet!
- 6 Wil je in de natuur overnachten? Huur dan een vakantiehuisje bij Langeveld of in Oostvoorne
- 7 Picknicken, ravotten en dieren aaien in de kinderboerderij rond Kasteel Keukenhof
- 8 Wat gebeurt er in een eendenkooi? Je leert het tijdens een excursie naar eendenkooi Bakkersswaal
- 9 Ga in de Zouweboezem op zoek naar de zeldzame purperreiger en de zwarte stern
- 10 Pak de pont en struin over het unieke natuureiland Tiengemeten – laarzen mee!

10 X ZWEMMEN IN NATUURWATER

- 1 Brielse Meer
- 2 Grote Plas en Dobbeplass
- 3 Noord Aa (Zoetermeerseplas)
- 4 Recreatieplas Vlietland
- 5 Kagerplassen
- 6 Oosterduinsemeer
- 7 Reeuwijkse Hout
- 8 Zevenhuizerplas
- 9 Binnenbedijkte Maas
- 10 Bernisse Zuidland

Hoe schoon en hoe veilig is het zwemwater vandaag? Kijk op zwemwater.nl!

BEZOEKERSCENTRA EN INFORMATIEPUNTEN

- 1 Bezoekerscentrum Tenellaplas
- 2 Bezoekerscentrum d'Oude Koestal
- 3 Nederlands Militair Kustverdedigingsmuseum
- 4 De Tapuit, bezoekerscentrum Dunea
- 5 Boezemmolen nr. 6
- 6 Bezoekerscentrum Bakkersswaal
- 7 Natuurcentrum De Schaapskooi
- 8 Bezoekerspunt Sophiapolder
- 9 Nationaal Landschap Centrum

HIER KRIJG JE KORTING ALS BESCHERMER

- 1 Bezoekerscentrum Tenellaplas (wandel- en fietsfolders)
- 2 FutureLand (Maasvlakte 2)
- 3 Restaurant Aan Zee
- 4 Restaurant De Duinrand
- 5 Cocondo, logeren in een bunker
- 6 Dunea
- 7 Boomkwekerijmuseum Boskoop
- 8 Boerderijwinkel De Veerstalhoeve
- 9 Restaurant De Loet
- 10 Theetuin Onder de Pannen
- 11 Steppi-E (elektrische step)
- 12 Winkel Antilope Outdoor

WEEKEND TIP

De Polders Poelgeest zijn de ruim bemeten achtertuin van de bewoners van de nieuwbouwwijken van Leiden en Oegstgeest. Het moerasgebied is een vogelparadijs: bergeenden, zilverreigers, lepelaars, blauwborsten, kluten... je kunt ze tijdens een wandeling allemaal tegenkomen. Maar er is meer: aan de Warmonderleede ligt bijvoorbeeld een mooie aanlegplaats voor kano's en sloepen. Voor de kinderen zijn er leuke dingen te doen bij de historische scheepstimmerwerf en ze kunnen met het pontje over! Horeca is om de hoek: in het koetshuis van Landgoed Oud Poelgeest zit een uitstekend restaurant met een heerlijk rustig terras. zhl.nl/poelgeest

04/08

IN VOLLE BLOEI

Ecoloog Rik Vinke is trots dat de herfstschroeforchis in een van onze gebieden groeit: "Dit is namelijk een zeer zeldzame orchidee, met maar twee vindplaatsen in Nederland. De naam verwijst naar de spiraalvormige manier waarop de bloemen zich rond de as winden. Hij bloeit van augustus tot oktober in natuurgebied de Westduinen, dat niet toegankelijk is. Maar we organiseren in augustus excursies, dus hou onze activiteitenkalender in de gaten." zhl.nl/agenda

05/08

ZOMERGAST

Wat? De boerenwaluw, een zomergast die als lucht-acrobaat bekend staat: hij scheert graag over het water, om insecten te verzamelen en af en toe een slokje te drinken. *Waar?* In en om Holle Mare bij Zwartewaal, een waardevol natuurgebied met brede rietvelden en bloemrijke graslanden. *Wanneer?* Nog tot eind augustus.

06/08

DOOR DE LENS VAN...

Joeri de Grauw uit Barendrecht legt de vogelpracht in Zuid-Holland vast, van ijsvogel tot roerdomp en van blauwborst (foto) tot roodborsttapuit. Instagram: @joeridegrauw

07/08

HOE ADEMT EEN KIKKER ONDER WATER?

A. Via zijn huid B. Via zijn longen C. Via zijn kieuwen D. Via zijn neus. Speel de natuurquiz op onze website en test je natuurkennis! zhl.nl/natuurquiz

08/08

Het goede antwoord is A. Via zijn huid

SPOT DE KOLIBRIEVINDER

Door stijgende temperaturen overwintert deze trekvlinder hier steeds vaker. Je herkent hem aan zijn grijze tot bruine voorvleugels en oranje achtervleugels. De kolibrievlinder is in de vrije natuur te vinden – vooral op Voorne-Putten – maar ook in tuinen, tijdens het verzamelen van nectar. Hij is vooral dol op vlijtig liesje, distels en – uiteraard – de vlinderstruik.

09/08

NATUURFENOMEEN

Tip van *boswachter Pieter*: "Op tropische zomervonden komt soms zeevonk voor, een geweldig spektakel! Het water krijgt dan een lichtgevende blauwe gloed. Hou dus op warme avonden de meldingen in de gaten op zeevonkmelding.webflow.io."

10/08

WEEKEND TIP

De natuur is altijd dichtbij, ook als je in de stad woont. Maar op de fietsroute *Van Delft naar Delfshaven* pik je ook heel veel geschiedenis mee. Dat begint al bij de naam van deze tocht. Want ja, ooit hoorde Delfshaven bij Delft. Op de heenweg volg je het veertien kilometer lange kanaal uit 1389 door een onverwacht leeg en groen landschap. In Delft, Delfshaven en Schiedam stap je vele eeuwen terug in de tijd: oude pakhuizen, molens en zeilschepen vullen de havens en de grachten. Een fietser tipte ons: "Gepicknickt aan het water en een drankje op het terras in het Beatrixpark in Schiedam." Prima suggestie, vinden wij. zhl.nl/routes

11/08

BUITEN SPELEN

Natuuronderzoek 5: maak een onderwaterkijker en bestudeer wat daar allemaal leeft. Je ontdekt hoe vissen, waterslakken, waterkevers en andere kleine waterdierjes naar zuurstof happen.

12/08

TIP

Onze Beschermers zorgen niet alleen voor de natuur in Zuid-Holland, maar krijgen ook voordeel bij veel van onze partners. Bij boerderijwinkel de Veerstalhoeve in Gouderak krijg je bijvoorbeeld korting op heerlijke, ambachtelijke streekproducten. zhl.nl/voordeel

13/08

DOOR DE LENS VAN...

Anne van Rijn richt haar lens tijdens haar wandelingen in en om Den Haag vooral op vogels en insecten. Instagram: @anne_maakt_soms_fotos

14/08

OVERNACHTEN IN DE NATUUR

Slapen in een hutje in De Biesbosch, wie wil dat nu niet? Dit Nationaal Park is het grootste zoetwatergetijdengebied van Europa en heeft een bijzondere natuur: er leven talrijke watervogels zoals ijsvogel, zeearend en visarend en ook bevers. De hidden hut staat verscholen in een overdadig groen stukje natuur aan de rand van de Biesbosch. Met alleen het geluid van vogels en ruisende bladeren om je heen, kom je hier volledig tot rust. De hut is alleen te bereiken per fiets, kano of wandelend. Het is mogelijk om een kajak bij te boeken. hiddenhut.nl

15/08

Illustratie uit De wereld in het Klein (zie pag. 2)

16/08

WEEKENDTIP

Een 'heerlijke, stille route', aldus de reviews van de Tiendwegroute op onze website. Deze wandeltocht door de Krimpenerwaard neemt je mee langs graslanden en sloten die zich uitstrekken tot aan de horizon. Onderweg vertellen houtkaden, boezemwateren en tiendwegen het verhaal van de ontginningsgeschiedenis. Bonuspunt: langs de route zijn volop picknickplaatsen! zhl.nl/routes

17/08

BUITEN SPELEN

Natuuronderzoek 6: maak je eigen dierenbingo met dieren die je buiten denkt tegen te komen. De eerste die alle dieren heeft gespot is de winnaar en verdient een ijsje!

18/08

VERANDAMARKT

Vandaag is er een gezellige, zomerse Verandamarkt bij het bezoekerscentrum Tenellaplas waarbij de natuur centraal staat. Er zijn diverse activiteiten en er is van alles te koop: plantjes voor in de tuin, verse producten uit de moestuin en honing of jam uit de omgeving. Kinderen kunnen aan de slag met stenen en schelpen schilderen of braakballen uitpluizen. Beleef deze gezellige verandamarkt van 10.00 tot 16.00 uur. zhl.nl/verandamarkt

19/08

EILANDGEVOEL

Op natuureiland Sophiapolder ben je er even helemaal uit. Onze vrijwillige schippers varen je gratis over. En: er is ook een bezoekerspunt. zhl.nl.sophiapolder

20/08

IN VOLLE BLOEI

Wat? Parnassia, een kleine, sierlijke plant waarbij het aantal uitgeklapte meeldraden laat zien hoeveel dagen de bloem al bloeit. Elke meeldraad staat voor één dag. Waar? In vochtige duinvalleien, zoals op het Parnassiavlak in Oostvoorne. Wanneer? Augustus.

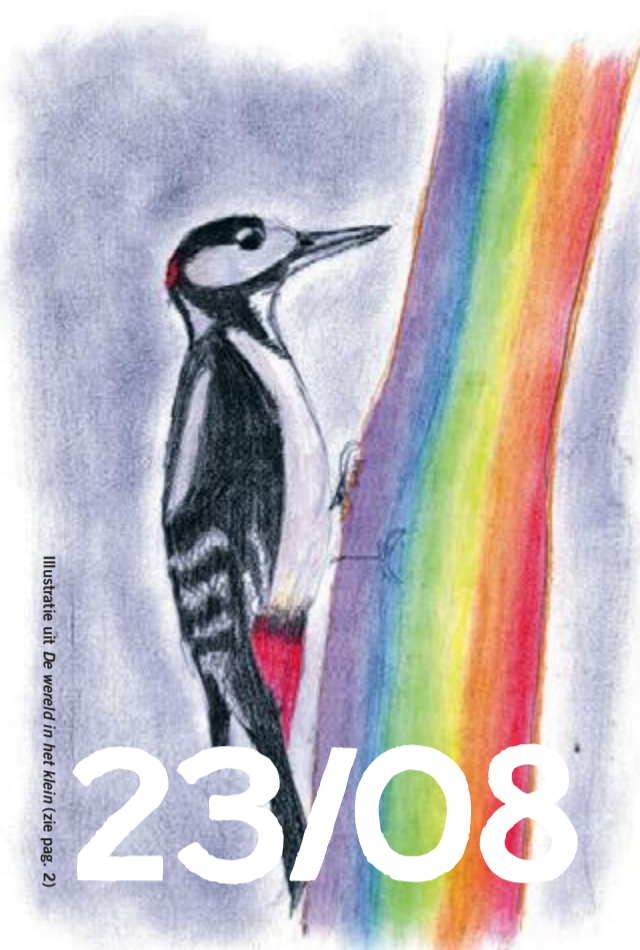
21/08

ZOMERGAST

Wat? Bundelmycena, een paddenstoel die er vroeg bij is. Waar? In bossen met beuken en essen, maar soms ook op een rieten dak dat zijn beste tijd heeft gehad... Wanneer? Augustus en september.

22/08

Illustratie uit: De wereld in het klein (zie pag. 2)

23/08

WEEKEND TIP

Vanaf een picknickbank het gezang van roodborsten, tijtjaffen en heggenmussen beluisteren? Dan is natuurgebied Recht van ter Leede bij Leerdam dé plek! zhl.nl/rechtvanterleede

24/08

NACHT VAN DE VLEERMUIS

Dit weekend wordt in veel landen aandacht besteed aan vleermuizen. Ook in Nederland zijn er – verspreid over het land – vleermuisactiviteiten voor jong en oud. Check onze activiteitenkalender voor de vleermuizenexcursies bij Huys te Warmont en in het Staelduinse Bos. Op het landgoed Huys te Warmont maken de vleermuizen dankbaar gebruik van de holtes in oude parkbomen, zoals eiken en beuken. Hier leeft een van de grootste kolonies rosse vleermuizen van Nederland. In het Staelduinse Bos in 's-Gravenzande zitten de vleermuizen vooral in de bunkers van de Duitse bezetter uit de Tweede Wereldoorlog. Mochten de excursies volgeboekt zijn: er zijn hier ook twee wandelroutes, de Vleermuisroute en de Van Rijckevorselroute. zhl.nl/routes

25/08

TERRASTIP

Drie redenen om nog even te gaan genieten bij Restaurant Aan Zee in Oostvoorne:

1. De maaltijden die met dagverse producten en op ambachtelijke wijze worden bereid.
2. De Vogelboulevardroute, een stevige wandeling die hierlangs komt.
3. Het Beschermersvoordeel: een gratis kop koffie/thee bij een lekkernij uit de bakkerij. zhl.nl/voordeel

26/08

MET EEN BOEK ONDER EEN BOOM

Boswachter Melanie tipt *Huisgenoten* van Aglaia Bouma: “Ze is onderzoeker bij onderzoeksinstituut Naturalis en haar boek is een eerbetoon aan de wonderlijke insectenwereld in en om huis. Ze schrijft met smaak over kakkerlakken, oormormen en hommels en hun bijzondere eigenschappen. Als je het boek uit hebt, denk je: waarom is er niemand dol op insecten?”

27/08

BUITEN SPELEN

Natuuronderzoek 7: kijk met een loep in welke richting de brandharen van de brandnetel staan. Als je voorzichtig met de haren mee wrijft, word je niet geprikt: wie durft?

28/08

OM DE HOEK: 200 KM NATUUR!

Het nieuwe nationale park van Nederland – Nationaal Park Hollandse Duinen – is maar liefst 43 kilometer lang en tot 8,5 km breed. Met zo'n 200 km² omvat het een aaneengesloten duingebied langs de Noordzee, waar landgoederen, duinen, zeedorpen en steden elkaar afwisselen. Maak kennis met de natuurgebieden van Nationaal Park Hollandse Duinen die het Zuid-Hollands Landschap beheert. Van zuid naar noord zijn dat: het Staelduinse Bos, Spanjaardsduin en de De Banken ('s-Gravenzande), de Van Dixhoorndriehoek, Vinetaduin (Hoek van Holland), De Zandmotor (Ter Heijde), Landgoed Ockenburgh, Hyacintenbos en de Van Leydenhof (Den Haag), Huys te Warmont (Warmont), Langeveld, De Blink en Landgoed Nieuw Leeuwenhorst (Noordwijkerhout), Keukenhofbosch (Lisse). zhl.nl/hollandse-duinen

29/08

IN VOLLE BLOEI

Wat? Duinheide. Waar? In de Van Leydenhof in de Haagse duinen ten zuiden van Loosduinen. Wanneer? Aan het eind van de zomer.

30/08

WEEKEND TIP

Welke route kun je tijdens de Wereldhavendagen (1, 2 en 3 september) beter fietsen dan de Nieuwe Waterwegroute? Met start en finish in Hoek van Holland zie je de Nieuwe Waterweg en in het verlengde daarvan Het Scheur een groot deel van de route rechts naast je. Langs sleepboten, bulkcarriers, cruiseschepen, loodsboten en containerschepen fiets je richting de havens van Rotterdam. Op de terugweg passeer je verschillende stukjes unieke natuur, waaronder de Oranjeplassen, het Staelduinse Bos en de jonge duinen van de Van Dixhoordriehoek. Onderweg zijn er volop mooie picknickplekken en na 22 kilometer lekker doortrappen wachten er in Hoek van Holland tal van strandpaviljoens op je. zhl.nl/routes

31/08

MUSEUMTIP

Zijn het teckels, slingerapen of een mix van beide soorten? Tot 1 oktober exposeert kunstenaar Henrique van Putten haar fabeldieren in Natuurhistorisch Museum in Rotterdam. hetnatuurhistorisch.nl

01/09

OVERNACHTEN IN DE NATUUR

Zin om ergens te gaan nazomen? *Boswachter Maarten* tipt vakantiehuisje Langeveld, dat je kunt boeken via Buitenleven Vakanties: "Zij verhuren bijzondere woningen op mooie plekken in de natuur. Dit huisje staat vlak bij het Noordwijkse strand en natuurgebied Langeveld: bij de duinbeek kun je geregeld reeën en damherten zien en waar bloemen groeien tref je vlinders aan als icarusblauwtje, gehakelde aurelia en aardbeivlinder." zhl.nl/overnachten

02/09

JUNGLE TOCHT

Dit is de perfecte tijd voor een spannende wandeltocht door Klein Profijt, een wilgenjungle waar het rivierwater twee keer per etmaal binnenstroomt. Tip: raadpleeg eerst de getijdentabel om te kijken of je droge voeten houdt! zhl.nl/junglerroute

04/09

ZEERESERVAAT

De Slikken van Voorne zijn een cadeau van de natuur. Door het afdammen van de Maas en het opspuiten van de Maasvlakte leek het hier gedaan met de natuurlijke dynamiek. Maar wat gebeurde er? Doordat de stroming van het water veranderde, ontstond er aan de zuidkant van de Maasvlakte een dynamisch kustlandschap, waarin zich door de getijdewerking nieuwe geulen en zandplaten vormden, een soort waddengebied in het klein. Bezoekers mogen de Slikken van Voorne niet in omdat het een vogelrustgebied is, maar je kunt wel langs de rand van het gebied lopen. Vooral met eb kun je met een verrekijker veel vogels zien. En met een beetje geluk een rustende zeehond. zhl.nl/slikkenvanvoorne

05/09

WERELD BAARDDAG

De baardman, een oranjebruin vogeltje met baardstrepen, voelt zich thuis in het uitgestrekte rietmoeras van het Groene Strand bij Oostvoorne. Je herkent hem aan zijn geluid, dat net een rinkelend belletje is.

03/09

DOOR DE LENS VAN...

Corné Ouwehand uit Katwijk noemt zichzelf 'nacht-fotograaf'. En terecht, bewijzen zijn prachtige foto van het Noorderlicht en zeevonk. Instagram: @corneouwehand

06/09

BLIKVANGER

De wolfsmelkpijlstaart is een zeldzame trekvlinder die vooral als rups indruk maakt. Ze zijn tot wel acht centimeter groot en bijzonder kleurrijk: zwart met rood en gele stippen. Als vlinder valt hij op door zijn spanwijdte. De wolfsmelkpijlstaart is dol op planten als zeewolfsmelk, je vindt hem in duingebieden als de Van Dixhoordriehoek.

07/09

WEEKEND TIP

Eerst uitwaaien op de pier en dan lekker struinen door de duinen. Op de wandelroute Verdedigingspark Hoek van Holland passeer je bunkers en een fort dat ooit de toegang tot de Nieuwe Waterweg en de Rotterdamse havens moesten beschermen. Na afloop heb je keus uit elf strandrestaurants die het hele jaar geopend zijn. zhl.nl/routes

08/09

RIJP VOOR DE PLUK

Boswachter René: "Nu is de tijd om appels en peren te gaan plukken in de hoogstamboomgaarden rond het Wiel van Bassa bij Schoonrewoerd, waar de tijd stil lijkt te staan; er worden pure en eerlijke streekproducten als stroop en sap van gemaakt. We nodigen ieder jaar onze Beschermers uit om te komen plukken. Dat is genieten van de prachtige boomgaard, maar ook van het heerlijke fruit dat je mee naar huis neemt.' Wil je zelf komen plukken? Of de mooie streekproducten vanuit je luie stoel bestellen? Kijk op zhl.nl/plukken

09/09

LEVEND ERFGOED

Dit weekend openen duizenden monumenten in Nederland weer gratis hun deuren tijdens de Open Monumentendag. Het thema dit jaar is 'Levend erfgoed'. openmonumentendag.nl

10/09

Illustratie uit 'De wereld in het klein' (de pag. 2)

11/09

MUSEUMTIP

In Boomkwekerijmuseum Boskoop kun je – alweer met Beschermersvoordeel – alles leren over de geschiedenis van de boomkwekerij. Leuk om te combineren met een rondvaart langs Boskoopse kwekerijen. zhl.nl/voordeel

12/09

WEEKENDTIP

Op het ruim 350 jaar oude Landgoed Ockenburgh – tussen Loosduinen en Kijkduin in Den Haag – werken we aan een gezond en vitaal bos, waarin plek is voor mens én dier. Je kunt er lekker wandelen, fietsen, paardrijden, kanoën en picknicken. Op de bankjes rond de Spiegelvijver kun je heerlijk uitrusten en genieten van het uitzicht. Op zonnige dagen bieden de lommerrijke, parkachtige bossen verkoeling en de ligweiden plek aan zonzonaanbidders. Ook voor de kinderen valt er veel te beleven: ze kunnen in holle bomen kruipen of klimmen, kijken of ze een nestholte kunnen zien zitten, voetballen op het gras en dollen met de hond op de Koeweide. zhl.nl/ockenburgh

13/09

DOOR DE LENS VAN...

Danny Taheij komt veelvuldig in de duinen en op het strand, vooral rond zonsopkomst en zonsondergang. Deze vroege vogel is de zeldzame hop, gespot in het Westland. Instagram: [@danny_taheij](https://www.instagram.com/danny_taheij)

14/09

NACHTVLINDER-NACHT

Tijdens de Nationale Nachtvliedernacht – van 15 op 16 september – kun je overal in Nederland kennismaken met honderden soorten nachtvlinders. Een verborgen wereld, want nachtvlinders moet je lokken met speciale lampen. Spot jij dit weekend de witte tijger, de koperuil of de gestreepte goudspanner? Of een van de honderden andere soorten? vlinderstichting.nl

15/09

WELKE PADDENSTOEL IS DIT?

De rodekoolzwam? De braamzwam? De paarse bovist? De kleine bosbeszwam? Speel de paddenstoelenquiz op onze site! - zhl.nl/natuurquiz

16/09

DUINENDAG

Vandaag kun je in Oostvoorne op zoek gaan naar de schatten van de duinen! Duik met schepnet in de onderwaterwereld, proef de lekkerste honing en kom alles te weten over het werk van een fretteur. Boswachter Mirjam heeft er ontzettend veel zin in: "We hebben weer een mooie route uitgezet. Onderweg kom je op verschillende plekken een activiteit of een opdracht tegen. Het enige wat je hoeft te doen is je zintuigen wagenwijd open te zetten en de route te volgen. Gewapend met een activiteitenkaart ontdek je alle schatten van de duinen. Schud aan takken, pluis een braakbal uit en laat je (groot)ouders door jouw ogen de natuur ontdekken."

Meld je hier aan en jouw activiteitenkaart ligt op 17 september klaar bij de kassa. zhl.nl/duinendag

17/09

EEN- DAGS- VAKANTIES

JE KOMT MET EEN KNAPZAK VOL VERHALEN WEER THUIS!

Voor mooie vakantieherinneringen hoef je de grens niet over, weten onze boswachters: zij kennen immers de mooiste plekken in de Zuid-Hollandse natuur. We bundelden de leukste tips van **boswachters Mirjam en Melanie** in twee mini-vakanties voor de hele familie.

NIEUW LEEUWEN- HORST

OCHTEND

- **Landhuis Dyckenburch:** steek vanaf de parkeerplaats de Gooweg over om te genieten van het landhuis uit 1926. Sta ook een poosje stil bij de Spiegelvijver. Dit water vertoont het spiegelbeeld van het landhuis.
- **Het Klimbos:** meteen achter de parkeerplaats wacht één groot avontuur in het speelbos dat door kinderen werd ontworpen. Hier kunnen ze klimmen, met zand spelen en op spannende touwbruggetjes balanceren.

- **Vogels kijken:** vanuit de vogelkijkhut heb je prachtig uitzicht over het water, waar meerkoeten, wilde eenden en een enkele ijsvogel zich thuis voelen. In het bos kun je de grote bonte specht, boomklever, nachtegaal, havik en misschien een bosuil bewonderen.

- **Picknicken op een mini-eiland:** recht tegenover de Spiegelvijver vind je deze unieke plek om te picknicken. Op het eilandje, waar je via een bruggetje naartoe kan, staat ook een picknickbank, waar je lekker uit kunt rusten.

BOSWACHTER MELANIE NEEMT JE MEE

MIDDAG

- **De Zandhagedisroute:** deze wandelroute van acht kilometer laat je genieten van duingebied De Blink en de oude strandvlakte bij Langeveld.
- **Zwemmen in de Noordzee:** tijdens de Zandhagedisroute wandel je langs het strand en de zee. De perfecte stop om een frisse duik te nemen of even op het strand in de zon te liggen.
- **Damherten in de duinen:** in het open duingebied De Blink zie je volop damherten. Wist je dat damherten veel variaties in kleur kunnen hebben? Geelwit, lichtbruin, kastanjebruin, soms bijna zwart...
- **Pannenkoeken of frietjes?** Na zo'n wandeling is het tijd voor een hapje en/of een drankje. Vlak bij de startplaats vind je pannenkoekenboerderij Langs Berg en Dal. Ook zijn er diverse snackbars in de buurt.

Parkeren: Gooweg 36, 2211 XX Noordwijkerhout

DUINEN VAN OOST- VOORNE

In één dag kun je genieten van het strand, bunkers, een spannende speurtocht of een schitterend uitzicht. En keer je met een knapzak vol verhalen terug naar huis. Waar wacht je nog op?

OCHTEND

- **Bezoekerscentrum Tenellapas:** er is geen betere plek om je mini-vakantie te beginnen! Laat je inspireren door de aanwezige gastheren en -vrouwen die je alles kunnen vertellen over de omgeving, bezoek de inspirerende tentoonstelling, of snuffel lekker rond in het winkeltje.

- **Nachtegalenroute:** de smalle paadjes van deze zes kilometer lange wandelroute leiden je langs duinhuisjes, paddenpoelen en bunkers. De nachtegaal verzorgt hier in het voorjaar zijn concerten, in de zomer laten de groene specht, gaai en havik zich geregeld horen.
- **Bunkers in de duinen:** dit zijn de stille getuigen van de Atlantikwall die de Duitsers hier tijdens de Tweede Wereldoorlog aanlegden. Inmiddels maken vleermuizen

dankbaar gebruik van deze donkere en vochtige gebouwen. Eentje daarvan, de Biberbunker, is voor publiek toegankelijk: kijk op biberbunker.nl voor meer informatie.

- **Picknick:** er gaat niets boven een picknick! Zelfgesmeerde broodjes smaken buiten nu eenmaal veel lekkerder. Bovendien maakt een duik in het ondergrondse nu eenmaal hongerig. Gauw die handdoek uitrollen en even uitrusten.

BOSWACHTER MIRJAM NEEMT JE MEE

MIDDAG

- **Zon, zee en strand:** lege eierschalen van haaien, roze schelpen... Hier op het strand is een schat nooit ver weg. De ideale stop dus voor je verzameling strandvondsten. Of voor een frisse duik in zee natuurlijk!

- **Uitzichtpunt:** verlaat het strand via de duinen door knooppunt 68 te volgen. Vanaf het uitkijkpunt dat je passeert heb je prachtig uitzicht over de Slikken van Voorne. Dit gebied bestaat uit schorren en kwelders en is een belangrijk rustgebied voor vogels.
- **Op huis aan:** volg de knooppunten 72, 64, 61 om terug te komen bij Bezoekerscentrum Tenellapas.

Parkeren: Bezoekerscentrum Tenellapas, Duinstraat 12A, 3235 NK, Rockanje

TIJD VOOR EEN SPELLETJE!

VLINDERBORD

Vlinderbord is een zomers gezelschapsspel voor 2-6 spelers. Wie vliegt er uit?

START

Wat heb je nodig?

Een dobbelsteen, pionnen van verschillende kleuren, of een paar schelpen of steentjes.

Hoe werkt het?

Het leven van een vlinder zit vol avonturen: je begint als eitje, wordt dan een rups en gaat vervolgens verpoppen. Maar zelfs als je eenmaal een vlinder bent, dreigen er nog allerlei gevaren. Welke vlinder haalt als eerste het vlinderkastje en wint het spel?

En als je op een vlindervakje komt?

Ga het aantal vakjes verder dat je net hebt gegooid.

Wat betekenen de onderstreepte cijfers?

- 4** De meeste vlindereitjes halen het niet: sla één beurt over
- 12** Je bent uitgegroeid tot een rups: kruip drie plaatsen vooruit
- 19** Hoera, je bent nu een echte vlinder: vlieg door naar het volgende vlindervakje
- 26** Je tankt nieuwe energie bij een vlinderstruik: sla één beurt over
- 32** Het is heerlijk warm vandaag: vlieg vijf plaatsen vooruit
- 35** Je moet je verstoppen voor een hongerige vogel: ga vier plaatsen terug
- 39** Je bent als eerste veilig in het vlinderhuisje, je bent de winnaar!

8 VLINDERWEETJES

- Vlinders bestaan al zo'n 225 miljoen jaar
- Heel veel vlindersoorten vliegen alleen 's nachts
- De meeste vlinders vliegen met een snelheid van 7 tot 17 km per uur
- Voor ze kunnen vliegen moeten dagvlinders zich eerst opwarmen in de zon
- De Atalanta vliegt helemaal naar Noord-Afrika om te overwinteren!
- Vlinders hebben de nectar uit bloemen nodig om te kunnen overleven; dat geeft ze energie
- De Koninginnenpage kan wel 10 centimeter groot worden
- Raar maar waar: vlinders eten ook graag rottend fruit...